

## **Stato Libero di Grisignana: utopija ili zamišljena distopija**

Od 13. do 23. lipnja 2025. u Grožnjanu se održala Ljetna škola Akademije likovnih umjetnosti *Stato Libero di Grisignana*. Program Ljetne škole vodili su profesori Josip Zanki i Ivan Fijolić, a svoj doprinos u radu škole dao je i profesor Tomislav Buntak. Terenski rad, istraživanja, predavanja i radionice polazile su od slobodne interpretacije dviju naizgled politički i ideološki suprotstavljenih tvorevina: Gabriele d'Annunzijevo *Stato Libero di Fiume* iz 1920. i Grada umjetnika Aleksandra Rukavine iz 1964. godine. D'Annunzijevo incestuozno vjenčanje s Rijekom predstavljalo je kryptoanarhističku uvertiru za buduću aneksiju liminalnog prostora Rijeke i njezinu talijanizaciju, dok je Aleksandar Rukavina koncipirao svoju revitalizaciju Grožnjana kao legalno zaposjedanje napuštenih kuća iz nekadašnje Zone B osobama koje su ih tada jedine željele useliti, a to su bili umjetnici iz ostatka SFRJ. Sudionice/ici Ljetne škole propitivali ove dvije predkonceptualne, ali u suštini nekretninske (gentrifikacijske) utopije. U programu Ljetne škole sudjelovale su studentice/enti Akademije likovnih umjetnosti Nika Grzelj, Martin Ivček, Franka Margeta, Bruna Marelić i Karla Vrdoljak, doktorandica Zorana Unković i doktorand Faculty of Architecture of the University of Porto Rodrigo Queirós. Škola je tradicionalno surađivala s članovima Cooperativa Sociale *La Collina* iz Trsta Pavelom Berdonom i Diegom Porporatijem. Rezultate rada Ljetne škole predstavljamo u Galeriji 112 Akademije likovnih umjetnosti izložbom *Stato Libero di Grisignana: utopija ili zamišljena distopija*.

Prvu grupu radova čine radovi studentica/ata i doktorandica/anada nastali na temelju iskustava terenskog rada, predavanja i radionica zasnovanih na suvremenim umjetničkim medijima, posebno iskustvima participativne umjetničke prakse i kolaborativnih istraživačkih procesa. Nika Grzelja se u svojim radovima (bez naziva, 2025.) referira na terenska istraživanja u Istri za vrijeme Ljetne škole. Umjetnica je kreirala narativna bilježenja prizora doživljaja iz idiličnih i prividno arkadijskih istarskih mjesta. Martin Ivček u svome radu (bez naziva, 2025.) reinterpreтира za njega humoristične i zanimljive događaje za vrijeme Ljetne škole. Umjetnik navodi kako prikazuje brdo na kojem je Grožnjan (prostor događanja), a u prednjem planu, simultano bilježi događaje i simboli koristeći fragmentiranu naraciju. Franka Margeta predstavlja se radovima *Grožnjanski tepih* i *Meditacija* (2025.) reinterpreтираjući življeno meditativno iskustvo pustih (zamišljeno distopičnih) ulica Grožnjana, kamenih puteva i suhozida Istre. Proces rada je repetitivan i temelji se na ponavljanju uzorka inspiriranog kamenom, što umjetnicu dovodi u stanje

smirenosti i svjesnosti. Radove prati video-dokumentacija procesa. Bruna Marelić u svom radu *Sjedni sa mnom* (2025.) za površinu autoreferencijalnog teksta izabire kamen, opisujući osjećaj povratka iz djetinjstva oživljenog boravkom u Grožnjanu. Kamen je izložen na crvenom stolcu, bilježeći kako navodi umjetnica osobni prijelaz, od vedrine i intenzivnih osjeta djetinjstva prema osjećaju praznine, pitanja i suočavanja s realnošću. Karla Vrdoljak predstavlja se trima akrilima na dasci (bez naziva, 2025.), nastalima, kako navodi na temelju doživljaja posjećenih mjesta te ljudskih tragova koji su ih oblikovali – prežitaka prijašnjih sustava, znakova promjena, (ne)namjernih oštećenja i ogrebotina. Umjetnica se u svom radu referira na prizore fresaka Vincenta iz Kastva u crkvi Svete Marije na Škrilijinah koje smo posjetili u okviru terenskog rada. Zorana Unković radom *Savršeni trenutak* (2025.), polazi od činjenice slobodnog putovanja kroz Istru kroz mjesta gdje su se mijenjale države i granice, a rad se sastoji od jedanaest bijelih kutija/spremišta koje sadrže predmete povezane s lokacijama na kojima je umjetnica boravila za vrijeme Ljetne škole. Činom posvojenja predmeta i njihovim rekontekstualiziranjem umjetnica ih pretvara u „kapsule sjećanja i oznake kretanja“. Rodrigo Queirós predstavlja se video radovima *Zone C*, *Naked King* i *Dance of the Dead* (2025.) te serijom fotografija *Sea Monument* (2025.). Po umjetnikovom statementu video radovi promišljaju bilježenje suptilnog trenutka između slojeva (i „zona“) vremena/ mjesta te svakodnevnog života na dvije različite lokacije u Istri, Grožnjanu i Vodnjanu. Zajedno s fotografijama, video radovi tematiziraju pozadinu povijesti nacionalnog identiteta, političke ideologije i rata, mjesta ne/ predstojećeg spomenika ili spomenika u prolazu obnavljajući stvarnost u novo, komprimirajuće stanje bezvremenosti.

Drugu grupu radova čine radovi članova Cooperativa Sociale *La Collina* iz Trsta nastali za vrijeme terenskog rada u Grožnjanu i Trstu (njihovog i našeg posjeta/terena) Pavela Berdona i Diega Porporatija. Pavel Berdon inicirao je u Grožnjanu jednostavnu participativnu akciju koja se zasnivala na interakciji sa sudionicima/icama Ljetne škole (bez naziva, 2025.). Berdon se nalazio u sredini kruga i trebao je svojom izvedbom odgovarati na izazove izvedbi postavljene od sudionica/ika škole. Akcija je predstavljena na izložbi dokumentacijom u obliku video rada. Zorana (2025.) je dio portretnog ciklusa Diega Porporatija u kojemu on inkorporira lice modela u stilizirani prikaz konjskog lica Marca Cavalla. Porporati na taj način povezuje najveći simbol antipsihijatrije s vlastitim umjetničkim/terapijskim iskustvom.

Posljednju grupu radova čini samo jedan rad, onaj umjetnika Vladimira Gudca (jednog od suradnika Ljetne škole) *Psihobiogeografija* nastao u sklopu projekta *Zenit 21/21*, 2021. godine.

Gudac je tada za studente Fakulteta likovnih umetnosti iz Beograda izveo cjelodnevni program koji se sastojao predavanja i terena u Opatiji, performativne šetnje kroz Veprinac, demonstracije metenja tradicionalnom opatijskom metlom koju je izradio majstor smetlar Davorić i prezentacije rada *Psihobiogeografija*. Sam rad je posvećen Gudčevom odrastanju u Opatiji u godinama poslijeratne socijalističke utopije kad se obitelj Gudac morala prehranjivati loveći ptice (crvendaće). Rad se sastoji od dva objekta; sprešane tegle za zimnicu (realizirane u suradnji sa Silvesterom Urlichom) i poklopca na kojemu je otisnut umjetnikov ikonični akvarel crvendaća. Glad u Liburniji i Istri nakon drugog svjetskog rata praznila je i gradove uz obalu mora i one na brijegu. Ostavljajući tako dovoljno nekretnina za umjetnike u službi naroda i dajući razlog nasljednicima Gabriele d'Annunzija za novo posizanje prema teritoriju orošenom „talijanskom kulturom“. Teško je ljudskoj mašti odvojiti sjećanje od prostora a još teže pojam prostora od teritorija. Crvendać na sreću nije postojao konzerviran u prostoru staklenke, već samo u sjećanju na djetinjstvo i na jednu iščezlu utopiju.

Josip Zanki